

СУСПІЛЬНА СВІДОМІСТЬ І РЕФОРМІСТСЬКА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ

В доповіді розглядаються різні аспекти суспільної свідомості, зокрема, механізми маніпулювання. Обґрунтовуються важливість і необхідність вивчення громадської думки.

Ключові слова: суспільна свідомість, громадська думка, реформістська політика

Вважається, що будь-яка людина, яка має вищу освіту, має уявлення про суспільну свідомість і має розвинену індивідуальну свідомість. Така думка вразлива з багатьох боків. Зокрема і в політичній площині, коли ми виходимо на оцінку політичних систем, політичних інститутів, політичної влади.

Навіть диктаторські, тоталітарні режими, які здійснюють усі засоби насильства, особливо в політичній і духовній сфері, могли лише нав'язати стереотипи. Штампи в трактуванні суспільної свідомості, міфи про її цілісність, науковість та інші характеристики. Але досягали лише одного – змушували завчити громадян догми пануючої ідеології, навіть сформувати фанатиків, які вірили в практичну реалізацію цих догм, здійснювали широкоформатні маніпуляції суспільною свідомістю. В той же час не досягали бажаного – повного контролю ні над суспільною, ні над індивідуальною свідомістю. Тому після падіння нацистського і більшовицького режимів виявлялося, що в суспільстві існує розколота, фрагментарна свідомість, що, дійсно, люди одне говорили на мітингах і зборах, інше в сім'ї, а зовсім інше кожен собі. Одна справа – ідеологічні характеристики суспільної свідомості, інша – психологічні, особливо на рівні індивідуальної свідомості. Взагалі ті схеми суспільної свідомості, які викладені у підручниках, вимагають додаткового аналізу і переосмислення, враховуючи результати інтеграції методологій соціального пізнання, різних підходів до свідомості, ідеології, політики тощо.

Якщо ж говорити про політичну свідомість, як найважливішу форму суспільної свідомості, та й ще відносно України, то теж очевидні проблеми трансформації самої політичної свідомості в глобальному, субрегіональному і національному (українському) вимірах та у виливі політичної свідомості суспільства, соціальних груп на спроби реалізувати різні моделі реформування політичної системи, політичної влади, законодавства, судової системи тощо.

На масовому та індивідуальному рівнях політична свідомість на пострадянському просторі змінилася докорінно, показавши що розколотість і фрагментарність потенційно існували і в так званій «соціалістичній» свідомості. Національні і регіональні конфлікти супроводжують розвиток усіх постсоціалістичних країн. А вони є породженням не тільки економічних проблем, а й духовних – в релігійній сфері, в національній свідомості,

в моральній та інших. Маніпуляція свідомістю стала нормою життя в пострадянських країнах.

Наприклад, ми часто чуємо: «необхідно усвідомити, що ми живемо в глобальному, взаємопов'язаному світі», «що необхідно відродити слов'янську єдність» і т.д. В той же час кожний інтеграційний рух України до цього глобального або європейського простору деякі пострадянські країни сприймають як ворожий по відношенню до них. А в яких категоріях – «слов'янського братерства» або «холодної війни» – описати взаємовідносини між Росією і Україною? І що нам дають соціологічні опитування? Більше 80% українських громадян сприймають Росію позитивно. А в Росії навпаки – більше 80% громадян сприймають Україну негативно, вороже. Що ж такого зробила Україна Росії – може золотовалютні резерви СРСР привласнила, чи посольство СРСР забрала, може не пропускає потяги в Західну Європу? Отже зрозуміло, що це результат маніпуляції масовою свідомістю росіян, щоб на цьому ґрунті проводити агресивну політику щодо «ворога» Росії – України.

Про те, що на пострадянському просторі, і в Україні, відбувається трансформація політичної свідомості свідчать гарячі дискусії щодо святкування дня Перемоги у всіх пострадянських країнах, навіть в Росії, яка привласнила, приватизувала цю перемогу. В той час, як цю перемогу здобували великою кров'ю усі народи СРСР, і в першу чергу українці і білоруси. І перемога – це не заслуга «геніальних полководців», які за кожного вбитого німця, італійця, румуна поклали вісім – десять радянських солдат. Ото геніальність – закидати окупантів трупами.

Варто також сказати і про трансформацію політичної свідомості в Україні ще в одному аспекті. За незалежність України проголосувало більше 90% виборців. А зараз соціологічні опитування свідчать, що тільки 66% громадян України беззаперечно підтримують незалежність. Таке зниження підтримки не поясниш нічим, крім помилок влади і неефективністю внутрішньої і зовнішньої політики, всеосяжною корупцією. Суспільна свідомість чутливо реагує на дії усіх гілок влади. Не працює Верховна Рада, не ефективний уряд, президент, обласні і районні адміністрації, корумповані суди – усе це відбивається у політичній свідомості народу.

Усі волають про політичні реформи. А чи вивчають законодавчі хоча б засобами політичної соціології, які закони чекає народ і які варіанти законів прийняти? Соціологічні опитування свідчать, що майже 85% населення бажає зберегти прямі всенародні вибори Президента України, а у Верховній Раді обговорюють варіанти закону про обрання президента. Більше 80% виборців підтримує ідею президентської або президентсько-парламентської республіки, а депутати Верховної Ради обговорюють шляхи переходу до парламентської республіки. Можна переховувати і далі. Але що зміниться. Відрив влади від народу продовжує зростати, тому народ не вірить владі в цілому. Та й опозиції теж. Усі однакові. Ніхто не вірить в успіх реформ. Що за реформа – то народу гірше, а олігархам краще.

Можна було б продовжувати у дусі катастрофізму. Але краще висловити

першу тезу – не поверне влада довіри народу, будь-яка реформістська політика не має сенсу. Майдан дав підтримку групі політиків, майже 70% населення були за швидкі, динамічні реформи. Як скористалася цією підтримкою народу ця група? Да ніяк. Перегризлися за посади, перерозподілили годівниці і пішло ще гірше, ніж до Майдану. Остаточо вбили Надію для народу і Віру у добру перспективу України. І усі – влада і опозиція – галасують про любов до народу.

Тому теза друга – настав час кардинальної ротації еліт. І справа тут не у віці політиків. Молоді політики можуть бути корумповані більше, ніж старі. Мабуть треба починати з виборів президента України. Обирати людину зрілу політично і ділову. Скажуть – покажи такого! Серед кандидатів будуть різні. Піддамся маніпуляціям свідомістю, особливо на тлі регіональних симпатій, – хоч корумпований, але наш, то тоді не треба скіглити на долю. Бачили очі, що вибирали, то й живіть в корумпованій державі.

Безумовно, треба робити кардинальну зміну у Верховній Раді, яка є джерелом влади олігархів, постійно дурить народ. Перед парламентськими виборами 2007 року усі партії обіцяли відмінити недоторканість депутатів. Обралися, засіли у залі, почали творити неподобства аж до мордо биття і забули про свої обіцянки.

Теза третя і остання у цьому виступі. Здійснювати реформи, боротися за найвищі посади в Україні без вивчення політичної свідомості в цілому в країні, в регіонах, без аналізу зсувів в настроях населення – це гра в орел і решку, або блукання джунглями без карти і компаса.

Наші політики згадують про вивчення суспільної думки тільки перед виборами і то тільки в одній площині – рейтинг політиків і партій. Пройшли вибори – і це забувають. Що ж, мабуть. Україна ще не доросла до того, щоб держава і політики зрозуміли, щоб здійснювати реформи в інтересах народу – треба знати, чи бажає таких реформ народ і які наслідки будуть мати ці реформи.

А. М. Круглашов

ЗДОБУТКИ ТА ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОЇ ПОЛІТИЧНОЇ НАУКИ

В статті аналізуються стан і основні тенденції розвитку політичної науки в сучасній Україні. Обґрунтовуються рекомендації для наукової, освітянської, експертної спільноти політологів, а також для офіційних установ нашої держави.

Ключові слова: політична наука, політологія, асоціація політичної науки

Вступ. Українська політична наука, в сучасному її вигляді, має доволі коротку історію. На теренах України вона отримує можливості для вільного